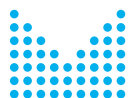

Manuál proti korupci: Nechte kapříky plavat!

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

© Ministerstvo vnitra 2010

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

SPOLEČNĚ PROTI ~~K~~KORUPCI

Protikorupční manuál pro občany

Ministerstvo vnitra varuje:

Korupce škodí zdraví společnosti

www.korupce.cz

Nebojte se na korupci upozornit!

Setkali jste se s korupcí? Nevíte, co si počít? Tento manuál vám poradí, jak postupovat.

Obsah:

1. Co je korupce?	2
2. Proč a jak bojovat proti korupci?	4
3. Co dělat, když po mně někdo žádá úplatek?	5
4. Kam a jak oznamovat korupci?	7
5. Co se bude dít po oznámení?	8
6. Co když mám pouze podezření?	9
7. Kdy nemusím oznamovat korupci?	10
8. Ochrání mě zákon, když oznámím korupci? Ano!	11
9. Co s korupcí úzce souvisí?	13
10. Kde se mohu s korupcí v praxi potkat?	14
11. Právní okénko	15
12. Užitečné kontakty	18

12. Užitečné kontakty

Nestátní neziskové organizace:

- S celorepublikovou působností je to především **Transparency International** – Česká republika, o.p.s., což je největší organizace zabývající se bojem proti korupci (<http://www.transparency.cz>).
- **Oživení, o.s.**, se zabývá bojem proti korupci a zvyšováním transparentnosti veřejné správy, s důrazem na problematiku měst a obcí (<http://www.bezkorupce.cz>).
- **Otevřená společnost, o.p.s.**, se dlouhodobě zabývá prosazováním svobodného přístupu k informacím jako klíčovým nástrojem boje s korupcí (<http://www.otvrenaspolecnost.cz>).
- **Růžový panter, o.s.** (<http://www.ruzovypanter.cz>)
- V regionech pak působí například občanské sdružení Čmelák – Společnost přátel přírody (Liberec – <http://www.nasliberec.cz>) nebo občanské sdružení Ekologický právní servis (Brno, Tábor – <http://www.eps.cz>).

Policie ČR a státní zastupitelství:

- **Služba kriminální policie a vyšetřování**
kontakty na krajské a okresní pobočky naleznete na www.policie.cz.
- **Inspekce Policie České republiky** – nepřetržitá služba,
telefon: 974 839 734, e-mail: ipcr.operacni@mvcz.cz
- **Státní zastupitelství**
kontakty na okresní státní zastupitelství naleznete na www.justice.cz.

Bezplatná protikorupční linka 199

1. Co je korupce?

Druhy úplatků:

Úplatek nemusí mít vždy pouze finanční podobu tradiční „obálky“, může jít o:

- poskytnutí informací
- poskytnutí hmotných darů (šperky)
- poskytnutí jiných výhod, služeb (stavební práce, zaplacení dovolené, sexuální úsluhy)
- zvýhodňování známých a příbuzných, např. uzavření nápadně výhodné smlouvy, kterou podnikatel uzavře s příbuzným úředníka, který má rozhodnout

Není podstatné:

- jestli někdo úplatek nabídne před úředníkovým rozhodnutím nebo až po něm
- jak je úplatek velký
- jestli je určen přímo osobě, kterou má ovlivnit, nebo s jejím souhlasem někomu jinému
- jestli úplatek dostane přímo úředník, který věc rozhoduje, nebo někdo, kdo ho má ovlivnit
- jestli úředník svoji povinnost skutečně porušil nebo jenom využil svého postavení k získání úplatku za běžný úkon v souladu s právem

Je podstatné:

- nabídka musí souviset buď s obstaráváním **věcí obecného zájmu**, nebo **s podnikáním**, popř. podobnou soukromou činností

Věcmi obecného zájmu jsou záležitosti, o kterých soudy, úřady a další orgány rozhodují nebo které zajišťují, protože na nich má zájem celá společnost nebo její významná část.

Soudy v minulosti posoudily jako obstarávání věcí obecného zájmu také rozhodování o úkonech lékařské péče, o nástupu lázeňské léčby, o přijetí na střední školu, o návštěvách v dětském domově nebo o činnosti rozhodčích při fotbalových zápasech.

11. Právní okénko

Korupce v trestním zákoníku: Díl 3 Úplatkářství

§ 331

Přijetí úplatku

(1) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

§ 332

Podplacení

(1) Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu anebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.

§ 333

Nepřímé úplatkářství

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

11. Právní okénko

Díl 2 Trestné činy úředních osob

§ 329 Zneužití pravomoci úřední osoby

(1) Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch

- a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu,
- b) překročí svou pravomoc, nebo
- c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci,
bude potrestána odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému značný prospěch,
 - b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
 - c) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,
 - d) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,
 - e) spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo
 - f) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo
 - b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

(4) Příprava je trestná.

§ 330 Maření úkolu úřední osoby z nedbalosti

(1) Úřední osoba, která při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmaří nebo podstatně ztíží splnění důležitého úkolu, bude potrestána odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

- (2) Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,
 - b) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,
 - c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo
 - d) zajistí-li takovým činem jinému značný prospěch.

- (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo
 - b) zajistí-li takovým činem jinému prospěch velkého rozsahu.

1. Co je korupce?

Korupce je:

- slíbení, nabídka nebo poskytnutí úplatku s cílem ovlivnit něčí jednání nebo rozhodnutí
- žádost o úplatek
- přijetí úplatku

Korupce je transakce zpravidla mezi dvěma stranami. Jedna strana nabízí nebo poptává neoprávněnou výhodu za rozhodování ve věcech obecného zájmu.

Je třeba si uvědomovat, že u každé korupční operace je vždy poškozena i třetí strana. Tou může být například *zákazník*, *pacient*, nebo obecně *daňový poplatník*, který důsledky korupčního jednání pocítí na výši svých daní, na způsobu nekvalitně poskytovaných veřejných služeb nebo zvýšených cen. A v tom tkví **největší nebezpečí korupce**.

Korupce je mravním selháním jednotlivců, na které doplácíme všichni

3. Co dělat, když po mně někdo žádá úplatek?

1. Žádost odmítnout a trestný čin oznámit

Toto řešení je nejjednodušší a nejbezpečnější. Pokud mě někdo požádal o úplatek, jsem ze zákona povinen tento **trestný čin oznámit policii nebo státnímu zástupci**. V opačném případě mi podle trestního zákoníku hrozí trest.

2. Získat čas k usvědčení pachatele

Podaří se mi nějakým způsobem přesvědčit protistranu, že nabídku zvažuji a potřebuji čas na rozmyšlenou? Stále pro mě platí povinnost korupci neprodleně **oznámit**. Policie může v případě včasného oznámení přijmout opatření, jak zkorumpovaného úředníka usvědčit.

3. Nabízet úplatek? Rozhodně NE!

Poskytnutí úplatku je trestným činem. I v dobré víře, že poskytnutím úplatku pomůžu policii odhalit a usvědčit zkorumpovaného úředníka, se mohu vystavit trestnímu stíhání.

Moje tvrzení bude mít stejnou váhu jako tvrzení úředníka a bude se těžko dokazovat, že jsem úplatek ve skutečnosti nechtěl poskytnout. Jistou výhodou by pro mě mohlo být, kdybych celou transakci zdokumentoval (např. záznam na mobilním telefonu) a tento záznam poskytl policii na důkaz, že mým úmyslem bylo jen zajistit pro policii informace. V takovém případě by bylo nutné policii neprodleně kontaktovat a informace a případnou dokumentaci jí bez odkladu poskytnout.

10. Kde se mohu s korupcí v praxi potkat?

1. Na úřadech

- kde se něco rozhoduje, například při stavebním nebo přestupkovém řízení,
- kde se rozděljuje něco **nedostatkového**, například nemocniční péče, zajímavé SPZ atd.
- kde se nakládá s **veřejným majetkem**, například ve veřejných zakázkách

Proto mají například policisté nebo úředníci zákonem zakázáno přijímat v souvislosti se svou činností jakékoli dárky nebo jiné výhody.

2. V podnikání a v dalších podobných vztazích souvisejících s podnikáním, jako je např. nekalá soutěž

Je například trestné podplácet manažera nebo obchodního zástupce, aby nakoupil zboží za vyšší cenu a poškodil tím vlastníka své firmy nebo firmu, kterou zastupuje.

**Úplatkáři
nemohou věřit
ani sami sobě**

11. Právní okénko

Jak je postihována korupce v českém trestním právu?

Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) postihuje korupci především pomocí trestných činů:

- přijetí úplatku (§ 331), kde může být uložen trest až osm let odnětí svobody
- podplácení (§ 332), s trestem až šesti let odnětí svobody
- nepřímého úplatkářství (§ 333), s trestem odnětí svobody až na tři roky,
- vyšší tresty hrozí úředním osobám
- přitěžujícími okolnostmi mohou být např. zneužití zaměstnání, postavení, funkce, organizovaný prvek apod.

Zároveň jsou vymezeny (§ 334) některé klíčové pojmy, například „úplatek“.

Rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží v oblasti veřejné správy, včetně moci zákonodárné a moci soudní.

Trestní zákoník proto obsahuje **vybrané činy úředních osob**:

- zneužití pravomoci (§ 329)
- maření úkolů úřední osoby z nedbalosti (§ 330)

Přestože trestní zákoník chrání především čistotu veřejného života a nezávislé a řádné obstarávání věcí obecného zájmu, trestá i **korupci v podnikání a podobných soukromoprávních vztazích**.

K trestným činům, které mají **znaky korupčního chování** v určitých zvláštních situacích, lze řadit například také následující trestné činy:

- porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 a § 221)
- pletichy v insolvenčním řízení (§ 226)
- zneužití informace a postavení v obchodním styku (§ 255)
- sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256)
- pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257)
- pletichy při veřejné dražbě (§ 258).

2. Proč a jak bojovat proti korupci?

Proč?

- Korupce je typ trestné činnosti, ze které mají všichni zúčastnění prospěch a zdánlivě není nikdo poškozeným. Opak je ale pravdou! **Poškozenými jsme v důsledku my všichni, občané, daňoví poplatníci.**
- Korupce způsobuje neefektivní rozdělování veřejných prostředků.
- Čím nižší bude míra korupce ve státě, tím vyšší bude efektivita výkonu veřejné správy a tím více se uspoří veřejných prostředků, které lze použít na další rozvoj země.

Jak?

- Tím, že ji budeme **oznamovat**, protože stát má odborníky i prostředky, jak ji **řešit**.
- Tím, že se na ní **nebudeme podílet**.

**Korupce vysává
veřejné finance**

4. Kam a jak oznamovat korupci?

Podezření z korupce hlase Službě kriminální policie a vyšetřování, popřípadě státnímu zástupci, a to nejlépe podle místa, kde ke korupci došlo.

V případě, že Služba kriminální policie a vyšetřování není v daný moment k dispozici, můžete se obrátit na libovolné oddělení policie.

Trestní oznámení může mít ze zákona jakoukoliv formu – jak písemnou, tak ústní.

Na podání trestního oznámení máte právo; policie a státní zástupce jsou ze zákona povinni ho přijmout.

Pokud máte podezření na korupci a nejste si jist(a), co máte dělat, zavolejte na bezplatnou telefonní linku 199, kde vám odborníci na tuto problematiku poradí.

Linku 199 zřídilo Ministerstvo vnitra a provozuje ji nezávislý subjekt – česká pobočka nevládní organizace Transparency International.

Pokud budete mít podezření na **spáchání trestného činu policistou** (či zaměstnancem policie), např. vás požádá o úplatek nebo odmítá přijmout vaše trestní oznámení apod., je vhodné trestní oznámení podat **přímo Inspekcí policie**, která je příslušná k prověřování trestné činnosti policistů (a zaměstnanců policie).

Operační středisko **Inspekce Policie České republiky** – nepřetržitá služba
telefon: 974 839 734, e-mail: ipcr.operacni@mvcz.cz.

8. Ochrání mě zákon, když oznámím korupci? Ano!

krátkodobá ochrana – § 50 zákona o Policii ČR (č. 273/2008 Sb.)

utajení totožnosti i podoby svědka – § 55 trestního řádu (č. 141/1961 Sb.)

zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením (č. 137/2001 Sb.)

důvody výpovědi z pracovního poměru – § 52 zákoníku práce (č. 262/2006 Sb.)

námítka podjatosti a opatření proti nečinnosti – § 14 a 80 správního řádu (č. 500/2004 Sb.)

V odůvodněných případech bude provozovatel linky 199 za mne vystupovat pod svým vlastním jménem.

9. Co s korupcí úzce souvisí?

Klientelismus

Za součást či podhoubí korupce bývá též považován tzv. **klientelismus** (navazování známostí a vytváření vzájemně závislých vztahů).

Lobbing

S korupcí je také často spojován pojem **lobbing**. Lobbing jako takový je **legální prosazování zájmů určité zájmové skupiny v rozhodovacím procesu**. V českém prostředí může být mezi klientelismem a lobbingem jen tenká linie. V některých případech se může lobbing v korupci rozvinout obzvláště tehdy, kdy není lobbing dostatečně transparentní. Obecně však bývá lobbing považován za součást demokratického procesu a odborníky je v posledních desetiletích vnímán jako charakteristický projev vyspělých demokracií.

Střet zájmů

Střet zájmů může být prvním indikátorem korupce. Veřejná osoba je ve střetu zájmů, pokud jedná tak, že to ohrožuje důvěru v její nestrannost, nebo tak, že zneužívá svého postavení k získání neoprávněného prospěchu pro sebe nebo někoho jiného.

- Do střetu zájmů se snadno může dostat například úředník, který si po nástupu do funkce ponechá svou podnikatelskou aktivitu. Stejný problém může představovat i „přihrávání“ zakázek firmám rodinných příslušníků apod.

- Zákon o střetu zájmů (č. 159/2006 Sb.) zavedl registry, do kterých musí veřejní funkcionáři přiznávat svůj majetek, příjmy a dluhy. Každý má právo do těchto registrů zadarmo nahlížet, a to například na www.stretzajmu.cz.

3. Co dělat, když po mně někdo žádá úplatek?

6. Co když mám pouze podezření?

Policii zajímá každé podezření, že byla spáchána korupce.

Nemusím přímo podávat trestní oznámení, ale pouze poskytnu policii informaci, kterou založí do svých informačních databází – moje jméno zároveň s ní ukládat nebude! Tyto informace je třeba poskytnout nejlépe Službě kriminální policie a vyšetřování.

Důležité samozřejmě je, aby si oznamovatel nic nevymýšlel ani nedomýšlel.

V případě jakýchkoli nejasností se mohou obrátit na bezplatnou protikorupční linku 199.

Situace ze života:

Slečna Nudličková čeká na vyřízení stavebního povolení a má dojem, že se vyřízení žádosti bezdůvodně protahuje. Všechno nasvědčuje tomu, že se bez úplatku nikam nepohne, nikdo ji však o něj přímo ne žádá. Co má slečna Nudličková dělat?

Řešení

Nejdříve zkontroluje, zda úředník při svém postupu dodržel všechny zákony dané lhůty. V případě, že lhůty nebyly dodrženy, postupuje podle § 80 správního řádu a obrátí se na nadřízený orgán, který může dohlédnout na vyřízení její žádosti, její vyřízení převzít nebo ji přidělit jinému úřadu.

Rozhodně sama úplatek nenabízí. Svě podezření může navíc oznámit policii, ale pokud z něho nevyplývá něco konkrétního, policie nebude moci na základě toho zahájit trestní řízení, pouze tuto informaci využije jako poznatek pro svou další činnost.

7. Kdy nemusím oznamovat korupci?

1. Oznamovat korupci **nemusím**, pokud jsem se o ní nedozvěděl **hodnověrným způsobem**, ale mám **jen neurčité informace** nebo **náznaky** nebo když jsem se o korupci dozvěděl např. z doslechu, z novin a podobně.

2. Nikdo není nucen udat sám sebe ani své blízké

Povinnost oznámit resp. přezkazit korupci se týká každého – s jednou výjimkou: pokud bych oznámil korupci a vystavil tak sebe nebo své blízké trestnímu stíhání, jiné závažné újmě nebo bych ohrozil život nebo zdraví své či osoby blízké, potom nic oznamovat nemusím.

Příklady, kdy nemusím oznamovat korupci

- *úředník si o úplatek neřekl přímo a z jeho jednání ani projevu nebylo možné spolehlivě usoudit, že měl v úmyslu možnost korupce nabídnout*
- *mezi žadatelem na úřadě se povídá, že úředník, když se mu něco připlatí, dovede přimhouřit oko*
- *manžel přijde z úřadu s povolením v kapse a chlubí se, že ho to stálo jen tisícovku na ruku*

**Linka 199:
pomůžeme vám
v boji proti
korupci**

8. Ochrání mě zákon, když oznámím korupci? Ano!

Oznámil jsem korupci a bojím se o bezpečnost sebe a svých blízkých.

- Policie vám může poskytnout tzv. krátkodobou ochranu.
- Tato ochrana může spočívat ve fyzické ochraně, v dočasné změně pobytu, v poradenství nebo v použití zabezpečovací techniky.

Vystupuji jako svědek a hrozí mi nebezpečí.

- V trestním řízení mohou být totožnost i podoba svědka utajeny tak, aby je znaly jen orgány činné v trestním řízení.
- Tyto orgány také činí další nezbytná opatření pro ochranu svědka. Svědek může být v závažných případech zařazen i do **programu ochrany svědků**.

Oznámil jsem korupci, nedostanu výpověď?

- Zaměstnavatel mi nesmí dát výpověď proto, že jsem korupci oznámil.
- Trvání zaměstnaneckého poměru chrání zákoník práce.

Oznámil jsem korupci úředníka, co se bude dít s mojí původní žádostí, se kterou jsem na úřad přišel?

- Nadřízený správní orgán může věc například vyřídit sám nebo ji přikázat jinému správnímu orgánu ve svém obvodu.
- Bránit se mohou podle správního řádu, zejména ochranou proti nečinnosti.
- V každém případě je možné využít vůči úředníkovi, jehož korupční jednání jsem oznámil, tzv. **námítku podjatosti v řízení o další mé žádosti, o které by měl rozhodovat**.

5. Co se bude dít po oznámení?

Při každém trestním oznámení mohou požádat, **aby mě policie do měsíce informovala o dalším postupu**, policie pak má povinnost tak učinit.

V každém zahájeném trestním řízení jsou policisté pod dozorem určeného státního zástupce, který na jejich postup dohlíží. Pokud bych získal pocit, že se mému oznámení nebo podezření řádně nevěnuje, nebo že se dokonce snaží chránit podezřelého, mohu se vždy obrátit na tohoto státního zástupce, aby postup policie přezkoumal.

Minikvíz

Pan Kolohnát se Dlouhou Vsí řtil rychlostí větší než 75 km/h. Netušil ovšem, že v křoví číhají policisté. Náhle ho zastavili. „Tak mladý pane, bude to za dva tisíce a pár bodíků... Nebo za pětistovečku bez bločku?“

Co uděláte na místě pana Kolohnáta?

- šlápnu na plyn a ujeďu jako James Bond
- řeknu, že řídila osoba blízká
- 500 Kč nemám, nabídnu vajíčka, která vezu vzadu na okně
- rozhodně odmítnu nabídku policisty a zaplatím 2000 Kč s bločkem
- přistoupím na nabídku policisty a zaplatím 500 Kč bez bločku
- po návratu domů zkontaktuji Inspekci Policie České republiky a vše jim oznámím
- zapamatuji si osobní číslo policisty, které má na uniformě
- policistovo jednání neoznámím

Odpovědi:

Správné odpovědi: d, f, g.
Trestný čin/přestupek: a, c, e, h.
Marný pokus: b